

ТИЖНЕВИК: REVUE HEBDOMADAIRE: TRIDEN'N
UKRAINIENNE

Число 36 (192) рік вид. V. 8 вересня 1929 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr)

Париж, неділя, 8 вересня 1929 року.

Зруйноване розбійницьким хазяйнуванням окупантів сільське господарство України ніяк не може прийти до норми. І цього року засів озимини переходить в надзвичайно ненормальних та несприятливих умовах.

Згори, з московського центру дано завдання — поліпшити якість засівного насіння; поставлено категорично вимогу — збільшити площу озимини, а тим часом на Україні цього року впрост бракує насіння на засів.

На Одещині — «частина озимини загинула і цього року... були райони, де озимі засіви загинули цілковито через винятково сувору зіму». Як сутужно вже тепер з дзерном, видно з того, що зараз-же таки по жнивях «Одеський виконком заборонив молоти озиму пшеницю». «Перемол озимі пшениці — злочин, зрада», — такі ухвали виносять окремі совіти. До того, «начавшиєся хлібозаготовки еще не увязаны с задачами осеннего сева», тоб-то простими словами мовлячи, московські посіпаки без огляду видирають на вивіз по-за межі України те дзерно, яке потрібне краєві на засів, і саме тоді, коли воно найпотрібніше.

Тому-то, щоб дати собі раду з осіннім засівом на Україні висунуто гасло — «необхідно мобілізувати решту (дзерна) з внутрішніх ресурсів» та поміч насінням «організувати полінії селянської взаємодопомоги».

Але заходи ті не можуть дати належних результатів, бо «в низці степових округів, що зазнали протягом останніх двох років через несприятливі кліматичні умови значних ударів по озимих засівах, в л а с н о ї пшениці не вистачає для забезпечення засівної кампанії».

Таке становище занепокоїло нарешті і харківський «уряд». Він ніколи не забуває, що совітьська Україна складова частина союзу. Згадав він про це і в скрутний час та вдався за допомогою до союзного уряду — до Москви. Вираховано було, скільки-то потрібно сього року Україні «чистосортного насіння», а до того додано, що необхідно позичити негайно з союзних засобів до нового врожаю — 50.000 тон звичайним дзерном.

І ось як одповіла Москва на те прохання. «Рішенням союзних органів план постачання чистосортним насінням скорочено на 20 відс., а в позиці звичайним дзерном зовсім одмовлено».

Добра тобі московська поміч! В Харькові кричать — «рятуйте», а Москві ніби клейтухом вуха заткнуло. Та й то сказати: вона ж звикла брати, а не давати.

Таке рішення «союзних органів» ще гірше загострило справу. В українськосу Наркомземі б'ють на гвалт. Там ще й ще раз в розпачі заявляють про «дійсну і невідкладну необхідність довозу в де-які округи 50.000 тон рядової пшениці». Лякають Москву, що коли це не буде зроблено, або з цим загаються, то де-які «степові округи України з найбільшим видатком товарового дзерна, особливо озимого, можуть опинитися під загрозою значного недосіву і перейти з категорії тих округів, що постачають хліб, до категорії тих, що його тільки споживають».

Отже Харьків знову молить і просить таки надіслати 50.000 тон озимої пшениці, бо инакше харьківські прикащики не зможуть виконати тих вимог, які Україні ставить Москва, що-року їх збільшуючи.

Переляк у Харькові і загроза самій Москві, що вона не зможе видирати з України збіжжя стільки, скільки їй треба, привернули нарешті увагу до становища з озимим засівом на Україні і «Известий». В ч. 183 з 11 серпня знаходимо велику розпачливу телефонограму з Харькова, звідки взято всі вищенаведені дані.

«Озимый клин Украины имеет общесоюзное значение», — підкреслює совітьський офіціоз. Зглянеться Москва над нещастям України чи ні, допоможе вона з свого власного інтересу — отого «общесоюзного значення» — найхлібороднішим частинам України, що саме через її експлоатацію з постачальників збіжжя повертаються тепер у його споживачів, — це справи не врятує і сільського господарства українського не налагодить. Тільки визволення України з московських пазурів та оновлення державности нашої можуть сотворити умови, при яких наше сільське господарство займе належне йому місце в житті країни та матиме сприятливі умови для свого розвитку.

Надзвичайної ваги проблему для всього нашого майбутнього порушає стаття харьбінської газети «Гун-Бао», що докладні витинки з неї подаємо ми в цьому числі «Тризуба».

Утворення самостійної Сибірської держави в значній мірі полегшило б і завдання не щої визвольної боротьби та сприяло б зміцненню молодих державних організмів України, Кавказу та Туркестану, полегшуючи їм оборону проти зажерливої Москви.

По-за цим загально-політичним значінням визволення величезних просторів Сибіру з-під московського ярма має для нас ще особливу вагу, бо тим самим визволилися б і повстали б до нового життя і українські колонії Сибіру та Зеленого Клину. Сьогодні рано ще говорити про те, в яку форму вил'ються їхні відносини з рідним краєм. Чи збережуть ті колонії, на які Україна має безперечне право з російської спадщини, нерозривний зв'язок з своєю метрополією — Україною, ставши українським домініоном на Тихому Океані, до чого схиляємось ми. А чи ввійдуть де-які з них, забезпечивши наперед усю повноту свого національного життя і свою внутрішню незалежність, як окремі штати, в склад великої Сибірської федерації, — це покаже майбутнє. Самс собою, при вирішенні тогс питання воля, бажання та інтереси наших азійських земляків повинні стяти на першій місці: В кожному разі ми глибоко певні, що Україні легше буде зговоритися з самостійним Сибіром що-до їх долі, ніж з російською імперією. Ми собі взаємно раду якось дамо.

Утворення незалежної Сибірської держави та встановлення приятельних зв'язків між нею та Україною повинно далі полегшити нам вирішення питання про еміграцію зайвини нашої хліборобської людности на вільні степи Далекого Сходу.

Звісно, на дорозі до утворення незалежної Сибірської держави стоїть багато перешкод. Єсть тут і перешкоди внутрішнього характеру, — в малій ще свідомості своїх інтересів у населення Сибіру, в де-якій несталості політичних поглядів у проводирів сибірського самостійницького руху. Зустрінуться напевне і де-які утруднення зовнішнього характеру. Перед Сибіром складний і може ще довгий процес самоусвідомлення, організації своїх сил та боротьби за своє визволення і свою державність. Але в своїй праці знайдуть сибірські патріоти, без сумніву, допомогу в тих державах, яким самим загрожує московський імперіалізм в Азії.

Можуть бути вони певні, що їх визвольні змагання зустрінуть завжди найгарячіше співчуття і діяльну допомогу в усіх борцях за визволення України.

Перед українським урядом та перед українським громадянством, щоїх увагу до долі наших далекосхідніх колоній ми нераз вже привертали, стоїть завдання, —вивчити сибірське питання, ближче ознайомитися з його прямуваннями та метою, подбати про те, щоб нав'язати зносини і задалегідь порозумітися в інтересах наших далекосхідніх земляків і в інтересах всієї України з тими, хто має своїм завданням визволення Сибіру та утворення з нього незалежної держави.

В альбом «націоналістам».

I.

Про Женевську справу.

Нехай панове «націоналісти» перш за все не дуже радіють тому, що нарешті вважаємо за потрібне відповідати на їх ганебні з погляду національного виступи. Нехай не подумують, що це доказ їхньої сили і впливу в нашому життю.

Український народ, а разом з тим і ми всі, що перебуваємо за кордоном, ми емігранти, може найбільше переживаємо тяжку хворобу, і організм наш національний тяжко виснажений. З медицини ж відомо, що такий організм не має тої відпорної сили, яку посідає організм здоровий і не вміє боротися з усякими новими хворобами, що до нього пристають.

Мікроб — безсилий і нікчемний проти здорового організму, боляче жалить хвору людину.

У нашому національному життю таких зловредних мікробів було за десять літ чимало, і шкодили вони нам безконечно.

Досить пригадати знаменитого «федераліста» Моркотуна з його «Комітетом» і всім тим брудом, який з ним зв'язаний. Тепер славетне місце Моркотуна намагаються зайняти панове «націоналісти».

Але мушу пояснити, чому беру слово це в лапки: по-перше ми всі служимо нації, це діло нашого життя, всі ми націоналісти; по-друге, певну частину «націоналістів» з Проводу я саме і не вважаю за правдивих націоналістів.

Взагалі, скільки мені не приходилося в моїх промовах і лекціях згадувати про «націоналістів», я завжди підкреслював, що цей гурт складається з двох частин: 1) людей порядних, гарячих, які щось хочуть робити і думають, що вони дійсно роблять щось доброго. Це ті наївні люде, які «не відають, що творять», і 2) друга частина, менша, але фактично керуюча, яка чудесно знає, що робить, для чого робить, а де-хто з них знає, і в чиїх інтересах.

Ця подвійність гурту «націоналістів» примушує мене до певної обережності, до певної стриманості. Коли я виступаю з відповіддю, то тільки маючи на увазі людей першого типу і їм подібних, яких Провід з великою енергією старається перетягнути в свої ряди.

Отже «націоналісти» виступили в «Розбудові Нації» з протестом проти моєї акції в Лізі Націй і до того в свій час, як тепер виявилось, в союзі з п. Галаганом підписували поланий з Праги протест до Женеві.

Панове «націоналісти» і самі дуже добре розуміють, що зробили зле. Доказ — їхнє гаряче виправдання, що, мовляв, ми «націоналісти» протесту до Ліги Націй не посилали, ми тільки «дали підписи» під протестом п. Галагана. На це наш селянин відповів би їм старою і мудрою народньою приказкою: «не вмер Данило, болячка задавила». Панове «націоналісти», здається, страшенно обурені на мене, що я назвав їх, а не згадав п. Галагана. Але за це вже п. Галаган може образитися, що чи я чи мої інформатори з Ліги Націй навіть не звернули уваги на його «патріотичний» вчинок. За це можу тільки від себе принести п. Галаганові мої вибачення...

Так чи инакше, все одно під яким соусом, але «націоналісти» проти моєї акції в Женеві «протестують».

Чим же мотивують вони свою позицію?

1. По-перше тим, що я не представляю в с і є і еміграції. На це можу тільки одповісти, що з цим цілком згоден. Не тільки не представляю, а й не хочу представляти тих, хто збився з правдивого шляху і веде шкідливу з національного погляду працю. Говорячи це, я зовсім не маю на увазі людей інших політичних поглядів, ніж я: я можу з ними не погоджуватися, але одночасно їх поважати і таких людей репрезентувати. Всі мої заяви і виступи в Лізі Націй я робив ще до скликання емігрантської конференції в Празі і робив їх в імені тих організацій, які дали мені свої свої уповноваження. Це були: а) Центральний Комітет в Польщі, б) Генеральна Рада у Франції, в) Громадсько-Допомоговий Комітет в Румунії, г) Республікансько-Демократичний Клуб у Чехословаччині, г) Громада в Туреччині і д) Громада в Китаю (Харбін). Чи ж не мав я право навіть тільки на підставі цих повноважень говорити, що я репрезентую 80-90 відс. еміграції? Чи посміють панове «націоналісти» заперечити, що більше половини всієї нашої еміграції знаходиться саме в Польщі і що всі 68-70 громад, розкиданих в різних кутках Польщі, об'єднані в Центральному Комітеті? Чи можуть заперечити «націоналісти», що вся еміграція в Румунії об'єднана навколо свого Комітету? А Румунія один з найголовніших центрів нашої еміграції. Чи можуть вони щось заперечити проти того, що Генеральна Рада об'єднує з десятків найбільших Громад у Франції? Що Республікансько-Демократичний Клуб об'єднує цвіт нашої інтелігенції взагалі?

Отже це все не «фікція». Але громадянство дало мені ще инший доказ свого довір'я і однодушного співчуття тим вимогам, які я ставив в Женеві: я маю на увазі грандіозну петицію до Високого Комісара, вкриту тисячами підписів, що надіслані були з Європи, Азії і Америки, з 21 держави, в імені більше, як 150 організацій, що поставили своєї печатки... Серед них можна знайти і підписи гетьманців, себ-то безумовних наших політичних противників, але чесних патріотів, які не хотіли zostатися осторонь від справи загально-національної.

Там же, як це не прикро керовникам «Проводу», знаходимо ми підписи і всіх тих «націоналістів», яких я зараховую до безумовно порядних людей. Не чекаючи наказу з Берліну, зробили вони те, що їм підказувало їхнє національне сумління.

Тепер коли утворилася Головна Еміграційна Рада, коли мені зробила Конференція високу честь і поставила мене на чолі цього об'єднання, я ще з більшим правом можу заявити, що такі репрезентую 90 відс. української еміграції. Коли не всі ще організації входять до складу Головної Еміграційної Ради (напр., Допомоговий Комітет в Німеччині), то це ще діло поправиме; і взагалі справа конференції і взаємин між окремими групами еміграції та дальший розвиток організаційних зв'язків.— це окрема тема, до якої певно нам ще доведеться вернутися. —

2. Другий закид, який панове «націоналісти» мені роблять, полягає в тому, що я змішую одночасно репрезентацію еміграції з репрезентацією уряду УНР. На це можу сказати, перш за все те, що маючи певний досвід що-до політики, я, здається, трохи навчився уміння розрізняти функції одні від других. Тим більше, що мені не раз вже доводилося одночасно виступати в різних якостях. Звичайно, було б дуже добре, коли б ми були багатші на засоби і на людей, коли б можна було більше диференціювати працю. Остання від цього виграла б. Сам я зовсім не набиваюся на різнородність функцій, хоч би з причин егоїстичних, бо маю не дуже кріпке здоров'я, але коли бачу, що обставини того вимагають, я по можливості від свого громадського обов'язку не ухиляюся.

Так у свій час мені доводилося вже в тій же Женеві виступати в ролі Генерального Секретаря Академічного Комітету і, не дивлячися на моє політичне становище, добитися певного визнання нашого Комітету органами Ліги Націй. Смію думати, що й тепер де-які мої старі знайомства в Женеві в усякому разі не шкодять і емігрантській справі.

Строго розрізняючи свої функції на зовні, я не маю одначе підстав ховатися з своїм політичним становищем, так само вважав завжди потрібним використовувати апарат Місії УНР в Парижі для допомоги еміграції. Цю ролу і виконує Відділ Опікування при Місії і виконує цілком безсторонне, допомагаючи всім емігрантам, ставлячи умовою тільки персональну порядність їх та відсутність будь-якого зв'язку з большевиками. Думаю, що така діяльність Місії не може бути визнана шкідливою навіть з погляду «націоналістів».

Останні висловлюють ще побоювання, що така наша діяльність збільшує авторитет УНР серед української еміграції. Тут я вже безсилий будь чим допомогти «націоналістам», і в усякому разі не одмовлюся від моєї діяльності серед еміграції і в Женеві із страху, що тим може піднятися авторитет УНР...

3. Націоналісти» обурені тим, що я обстоюю в Женеві тільки права українців-наддніпрянців і «не узгляднив права на узнання української національності тих емігрантів, що походять з окупованих Польщею та Румунією земель».

Що-до першого твердження, то це цілковита правда: я дійсно од-

стоюю права тільки емігрантів з совітської України. Що-ж до другого твердження то це цілковитий абсурд.

Навпаки, саме в моїй відповіді д-ру Нансенові, яка цими днями виходить окремим виданням на французькій мові, я провожу той погляд, що нація не є зв'язана з державою і довожу це перше за все на знаному для всіх у Європі прикладі колишньої Польщі. Поляк до-воєнних часів, чи він був підданим Росії, чи Австрії чи Німеччини, — почував себе завжди поляком. Так самої і українці, що мешкають під большевиками, під Польшею, під Румунією та під Чехословаччиною; українці, що розкидані по всьому світі, — всі налясжать до одної і тої самої української нації. Як міг би я думати чи говорити щось інше?

Чому ж я одстоюю в Женеві права на назву «українців» тільки еміграції з совітської України? Відповідь є дуже проста: тому, що саме це питання стоїть в Лізі Націй під сумнівом. Оскільки ходить справа про емігрантів з Галичини, ніхто не заперечує їх права називатися українцями, і в усякому разі ніхто не змішує їх з росіянами. Інша річ, коли справа ходить про еміграцію з бувшої Росії. Тут з різних причин, може й і по нашій вині (опізнаніся), з 1921 року всі емігранти з Росії віднесені під одну рубрику «росіяне»; як відомо, я одстоюю той тезис, що емігрантів-українців з росіянами не можна мішати і що ми маємо права на своє власне національне ім'я. І проти цього протестують «націоналісти»?

З другого ж боку треба твердо пам'ятати, що Ліга Націй займається тільки справою еміграції: 1) з сов. союзу, і 2) з Туреччини, себ-то з тих держав, які не входять в Лігу Націй. Відомо, що існують невеликі політичні еміграції з інших країн, але оскільки ці країни входять до складу Ліги Націй, вони ні в якому разі не допускають, щоб Ліга Націй опікувалася цими емігрантами. Отже питання про політичну еміграцію з Польщі було б зовсім новим питанням і абсолютно безнадійним, бо це б схвилювало б цілу низку держав — членів Ліги Націй, які боялися би створення неприємного для них прецедента. Змішати це питання з тим, яке мною вже поставлено перед Лігою Націй, з питанням ясним і простим, до якого ми вже маємо велике зрозуміння серед різних чужинців, яке вже двічі стояло на порядку денному самої Ради Ліги Націй, це значить поховати по першому розряду всю нашу справу.

Далі чого ми можемо добиватися для українських емігрантів з Польщі? Ми вже зазначали, що їх ніде з росіянами не змішують, а в тих країнах, де вони живуть, до них ставляться зовсім добре. Пройшла чутка, що чеський уряд хоче виселити робітників галичан, які перебувають вже стільки років на чеських землях. Сама по собі ця чутка була не ймовірна, бо це надто йшло в розріз з гостинною політикою Чехословаччини. Після ж перевірки виявилосся, що справа ходить тільки про контролю паспортів, бо де-хто з галичан, живучи по чеському «пруказу», як емігрант, разом з тим мали і польські паспорти. Довідавшись про це, чеський уряд і робить ревізію.

Нарешті, зовсім не ідеалізуючи становища українських мешканців

в Польщі, але стоючи на цілком об'єктивній позиції, ми ж мусимо визнати, що правне політичне становище українця в Польщі є зовсім не те, що на сов. Україні. Не маючи змоги тут докладніше над цим зупинитися, зазначу тільки те, що не дивлячися на «українізацію» на сов. Україні патріотів засилають в Соловки і катують на смерть, а в Польщі українські патріоти — преставники меншостей, будь-що-будь в кількості кількох десятків сидять в сеймі і сенаті та вільно висловлюють всі свої думки. Не диво, що майже всі українські студенти — галичане з Праги, кінчивши науку, вертаються цілком легально до краю. Не ідеалізуючи знов таки становище українського населення в Польщі, я скажу, що коли б такі умови були на Великій Україні, багато з наддніпрянців теж поїхало б до дому. А тепер відомо, що нас там чекає.

Серед галичан, що правда є група людей, яким поворот до Польщі є дійсно заказаний. Та я гадаю, що ці люде і самі собі раду дадуть, до того-ж вони мають таких високих і могутніх протекторів, що мого опікування зовсім не потребують і їх справу піднімати перед Лігою Націй навряд чи доцільно.

4. Нарешті панове «націоналісти» з особливою злорадністю підкреслюють, що мої домагання «були активно підтримані міністром закордонних справ Польщі». На це «обвинувачення» перш за все можу одповісти встановленням фактів: міністр закордонних справ Польщі Залеський в 1928 році був докладчиком в Раді Ліги Націй по справі біженців в Загалі. Моє прохання, щоб попасти на розгляд Ради Ліги Націй, мусіло бути підтриманим докладчиком. Передаю, чи свого листа Голові Ради Ліги Націй, копію його при листі я звичайно, подав і докладчикові. Мушу констатувати, що міністр Залеський поставився до цього прохання з повною уважністю і коректністю і зробив все од нього залежне, щоб питання було поставлене і в Женеві і потім в Лугано. Як ми можемо на це реагувати? Безперечно, що за цю українську еміграцію може бути тільки широко вдячна п. Залеському, який тим довів, що не дивлячися на труднощі, які існують між польським урядом і українською меншістю в Польщі, на ґрунті міжнародньому, там, де ходить справа про українську проблему взагалі, становище міністра закордонних справ Польщі є до нас прихильне. Де-кому це може здатися протиріччям? Але це інша справа: в усякому разі це не єдине пртиріччя такого роду, і це не може перешкоджати нам бути вдячним за те позитивне, що ми маємо в емігрантській справі від польського міністра закордонних справ Залеського. Як ті ж самі обставини не заважають нам всім (в тому числі, здається і «націоналістам»), що свій орган видають в Празі) бути вдячними чеському урядові за велику культурну допомогу, хоч становищем українців на Підкарпаттю, здається, не має підстави бути більше задоволеним, ніж становищем їх на Волині чи в Галичині.

Панове «націоналісти» турбуються тим, на кого я спіраюся в Лізі Націй? Отже в французькій брошюрі, на яку я вже посилався, серед інших документів, читач знайде і резолюцію, запропоновану в Лугано новим докладчиком по біженських справах п. Зюметою, міністром далекої Венецуели. Пан Зюмета продовжував те, що розпочав

п. Залеський і, можу одверто сказати, що у цього південно-американського представника наша справа знайшла гарячого прихильника. Отже з цього вже видно, що я скрізь стараюся знайти нам прихильників. Але на якій підставі міг би я обминути наших західних сусудів, коли саме у них в дану хвилину ми можемо знайти найбільше зрозуміння нашої загальної справи? Коли інші держави свої інформації про нас беруть знов таки від них, вважаючи їх більш компетентними за себе в українській справі?

Чи мусів я одкидати і велику моральну допомогу Румунії, коли її представник виступив в комісії в травні 1929 р. з гарячою промовою на нашу користь і в супереч Нансенові?

Хто нас підтримує? З преси панове вже знають, що в комісії, яка складалася з 12 держав, п'ять делегатів було за нас, три проти і чотири не мали ясної думки, не одержавши інструкцій. Справу з огляду на опозицію д-ра Нансена довелося зняти, справа ще не була готова. Ми не знаємо ще, як складуться обставини надалі, але констатуємо ще раз: п'ять представників держав мали позитивну відповідь у цій високо-принціповій, хоч властиво і не політичній справі. Отже ми шукаємо підпертя у всіх держав, які здібні це підпертя дати. Ми шукаємо його не тільки у наших ближчих західних сусідів, але й у всіх народів заходу. Я підкреслюю слово **з а х о д у**, **б о с х і д**, совітська Росія, це є той одинокий ворог, з яким ми говорити не будемо ні за яку ціну.

Справа наша безконечно трудна, вороги наші — росіяне працюють проти нас з великою енергією і зручністю, маючи давні, ще з царських часів, зв'язки у всіх майже державах. Наша боротьба в такій навіть ясній справі, як дозвіл зватися своїм іменем, викликає цілий сполох у колах Ліги Націй. Приходиться на справу, яка з початку нам самим здавалося малою, затрачувати колосальну енергію, переводити величезну працю. Як не прикро переживати ті чи інші невдачі, сбрази національному самолюбству, все це українські представники можуть перенести во ім'я ідеї українського визволення. Але коли до цього домішується виступ своїх же людей, коли в тій же Женеві посилаються на протести, підписані українцями ж, коли там росіяне цитують у своїх рапортах статті з «Розбудови Нації», то робиться так гидко, так болюче, що часом справді охота працювати опадає. Як з'ясувати чужинцям ці вчинки «націоналістів», особливо тим чужинцям, які вже глибоко нам співчують? З яким презирством мусять поставитися вони до тої нації, яка навіть у такому питанні не вміє солідаризуватися? Наші «протести» підписані ж не одним п. Галаганом або якимсь нерозважним «націоналістом». Найшлися у них прихильники. Таких людей у других націй ізолюють, з ними не мають нічого до діла, а у нас поруч з п. Сціборським пишуть в тому ж журналі прекраснодушні Онацькі...

Ол. Шульгин.

(Кінець далі).

Паралелі й контрасти.

В 1918-1919 роках Україна знаходиться в огні національної і соціальної революції, її національний уряд постійно у війні й обороні, не маючи часу ні можливості організувати весь апарат державного життя, бореться за все разом: за державну незалежність, за внутрішню елементарну громадську і соціальну організацію, проти зовнішніх ворогів і проти внутрішньої зради і анархії; він, бідний на засоби, серед повної анархії мусить, організувати армію, поліцію, фінанси і нести відповідальність навіть за два мільйони деморалізованого московського війська, які опинилися після самовільної демобілізації на нашій території і зайнялися большевизмом та бандитизмом на Україні.

Серед інших прикрих явищ на Україні і то часто там, де зовсім українська влада і не ночувала, траплялися жидівські погроми, які перед тим були звичайним явищем під егідою московської майже тріхсотлітньої влади. Епілог цього відомий по процесу Шварцбарда в Парижі.

В 1929 році після десятилітнього перебування англійської влади в Палестині, після всієї тої допомоги і охорони, яку дала Британська імперія сіонізму, в присутності англійської армії, поліції, жандармерії і т. д. трапився страшний і дикий погром жидівського населення в його Обітованій землі, де воно мало найти те, чого не знаходило в країнах вигнання.

Епілог цих подій ще не відомий, але треба думати, що англійський прем'єр-міністр до Парижу не емігрує, англійська армія до Польщі не відступить, Шварцбард не буде вирізувати з енциклопедичного словника портрет Макдональда і Паризьким присяглим не доведеться виносити черговий, виправдуючий їхню сумну репутацію, вирок.

Слабкість слабого є злочином, сила сильного є його виправданням. Носії такої моралі завжди зостануться між молотом і ковадлом, за гріхи їхні, не чиїсь інші, кров їх впаде на голови дітей їхніх.

По іронії долі доведеться 2-му соціалістичному інтернаціоналові виправдувати в погромництві лідерів міжнародного соціалізму Макдональда, Томаса, Сноудена і інших, бо не може того бути, щоб московські соціал-демократи не внесли гострого протесту і не вимагала виключення англійської робітничої партії з соціалістичного інтернаціоналу...

Суета сует і всяческа суета... Є на світі питання, провинна за існування яких лежить в тому, що вони існують; страждають же за них всі, а більше за все непричетні до ніякої злости українські автори персонально-національної автономії, що в своїй вірі в добро забули аксіому вічну і непорушну, як світ Божий.

І. Заташанський.

«Україна й Сибір».

В ч. 759 з 29 червня с. р. харбинської газети «Гун-Бао» находимо надзвичайно цікаву і ґрунтовну статтю п. Л. Галицького — «Україна і Сибір». Газета містить її на «основах дискусії». Ставить бо та стаття питання надзвичайно важне, але по сей день не зовсім ще вяснене. Ставить його виразно. З огляду на поважність проблеми для нас, вважаємо за доцільне подати більші витинки з тієї статті. Вони без сумніву будуть цікаві і читачам «Тризуба».

«Після величезного і практичного вивчення, — пише автор, — ці народи (колишньої московської імперії) вже знають, що створення свого власного життя повинно бути зроблено своїми власними головами та руками.

«Коли станеться реалізація сибірської державности в її кінцевім ідеалі, завтра чи після завтра, — це нас не цікавить, важно те, що вона прийде».

Авторові здається, що цей процес іде по тих законах, по яких відбувалося творення «американської нації», і йому здається, що той ідеал сибірської державности має вилитися у формі — сполучених держав:

«Перед нами ідеал самостійної Сибірської держави в формі великих Сибірських Сполучених Штатів, од Уралу до Тихого океану. Яка могутність! Який простір! Які казкові обрії!»

А далі стаття переходить до взаємовідносин між майбутньою Сибірською державою та Україною:

«Не кажучи вже про другі народи, Україна (як реальний державний край) в першу чергу зацікавлена в сибірській самостійності; на боці цієї самостійности — всі симпатії українські.

«З сибірською бо державністю з'єднано кривні інтереси двох мільйонів українців, розкиданих компактною масою від Уралу до Тихого океану, на берегах якого вони складають од 60 до 85 відс. всієї людности.

«Перед майбутньою Українською державою завдання, — як зберегти і забезпечити найкращим способом ці два мільйони своїх братів? Де вони можуть знайти найкращі умови для життя й свого розвитку?»

І автор дає таку оповідь на це питання:

«Звісно, тільки в Сибірських Сполучених Державах».

Авторові так уявляються місце і роля українців в «будучій Сибірській державі».

«Там, де українці складають переважаючу масу, повинні бути сформовані штати, що самі управляються, з своїм штатним правительством, сеїмом, які підлягатимуть сибірському урядові. При центральному уряді Сибіру по всіх міністерствах повинні бути особливі українські відділи. В центральному уряді українці повинні мати своїх представників також і на міністерських посадах. Повне забезпечення, охоронні гарантії політичних, культурних і соціальних прав, які випливають із штатних умов життя».

«Державні українські вищі, середні і початкові школи. Воєнні

сили Сибірських Сполучених Штатів повинні бути сотворені по територіяльному принципу, штатному, або ж на принципі козачих округів, з пропорціональним приділенням старших офіцерських посад українцям в головному командуванні Сибірських Сполучених Штатів.

«Життя політичне, господарське, соціальне, культурне, самоуправління штатів повинно бути влаштовано так, щоби штати не були загрозою центрові, ані сталися його об'єктом, — в цій парині можна вдатися до методів адміністрування Американських Штатів».

Переходячи далі до майбутніх взаємовідносин Сибірської і Української держав, п. Галицький говорить:

«Що торкається Сибірської і Української держави, то вони через саму необхідність повинні будуть заключити вічний союз — політичний, воєнний і економічний.

«При дальших умовах розвитку взаємовідносин і спільної праці, Сибірська держава матиме вірного союзника, а за те Україна зможе збільшити населення Сибіру, давши переселенців з трудолюбних мирних хліборобів українських, яким так необхідні вільні для їхнього сільського господарства землі.

«Вірний спільник Сибіру — Україна буде надійним поєднуючим кільцем Сибіру — азіатського континенту з європейським. Ці майбутні сили урівноважать і вирішать усі спірні політичні і економічні фактори євразійського континенту, а може бути, хто знає, і розпочнуть нову еру в життю народів — держав Європи й Азії. В кожному випадку Сибірська держава відкриває величезні обрії для перенесених слов'янських народів».

Не з усіма твердженнями автора можна, звісно, погодитися. Навіть, коли буде реалізовано ідеал сибірської державности в формі сполучених штатів, то не відомо ще, яким шляхом розвиватимуться взаємовідносини різних національностей, що населяють Сибір, і чи справді

«підніметься одна сибірська нація?.. І два мільйони українців з часом зникнуть у величезному сибірському морі?»

Адже поруч з тим процесом, який приводить в Сполучених Штатах Північної Америки до утворення єдиної американської нації, ми бачимо в сусідній, так само англо-саксонській, так само федеративній Канаді, частини, що зберегли непорушно французьку людність і мають французький характер.

Та це пісня далекого майбутнього. І не можна не погодитися з кінцевими висновками цієї надзвичайно цікавої статті:

«Далеко б нас завели міркування на ці теми. Але актуальним завданням України, як і кожного свідомого і політично-грамотного українця є: всіма способами повсюди пропагувати ідею самостійних Сибірських Сполучених Штатів. В першу чергу цей обов'язок лежить на далекосхідних українцях, що зацікавлені в долі своїй і дітей своїх».

Сибірські самостійники в своїй боротьбі за незалежну Сибір можуть бути певні, що вони мають вірних спільників в усіх українських державниках.

В діяльності українців в Швейцарії.

(Допис із Женеви).

14-го сього м. серпня сповнився ювілей десятиліття засновання одної з найстарших громадських інституцій українських на еміграції: Українського Клуба в Женеві. Як на наші умови життя на вигнанні, цей ювілей не аби-яке явище взагалі громадського життя за кордоном, тим більш, що цей Клуб або скорше Громада чи Комітет із самого початку об'єднав в собі усіх українців без винятку і не відлячався ані на територіяльне походження, ані на політичні переконання. Правда, склад української колонії в Швейцарії ніколи не був численний, але об'єднав він усіх земляків на ґрунті національно-самостійницьким і за увесь час свого існування не було в Клубі жадних непорозумінь поміж його членами і тим він дав за своє десятилітнє життя приклад для всіх земляків, як треба працювати і триматися вкупі, поважаючи політичні, релігійні і ин. переконання своїх членів. Ми не збираємося тут писати історію Женевського Клуба, але занотуємо, що його діяльність не була марною і щось та важила в бігу минулого десятиліття. Повакаціях десь у вересні має відбутися ювілейне засідання товариства, котре, певно, ухвалить оголосити коротенький начерк своєї діяльності, з котрого наше закордонне громадянство напевно зможе де-чого навчитися і узяти приклад для майбутнього. Вже саме число відбутись 72 загальних зборів Клуба щось говорить і протоколи товариства відбили в собі трохи не усе життя на вигнанні.

Ось з часу святкування Шевченківського свята 10 березня б. р. варто коротенько переглянути діяльність Клуба.

Перш за все треба зазначити, що товариство узяло за звичай на кожних зі своїх зборів оголошувати ріжні цікаві доповіді з національного життя недалекого минулого. Так 21 травня п. Євген Бачинський, сучасний голова Клуба, оголосив три реферата, присвячені датам: 1) трьохліття передчасної смерті бл. п. Симона Петлюри 2) дев'ятнадцять літ зі дня смерти визначного письменника і громадського діяча Бориса Грінченка і 3) шістьнадцять літ, як вмер один з найвидатніших мистців слова Михайло Коцюбинський. Кожному з них прелегент присвятив кілька хвилин теплої пам'яті і вдячності. Доповіді, як звичайно, долучені до протоколів. Знов на слідує зборох дня 30 червня п. Петро Ковалів, бібліотекар зробив цікаву і вповні об'єктивну доповідь пропок. полковника Балбачана, від трагічної і передчасної смерті якого минуло десять літ.

Клуб окрім того дав підтримку до засновання студентського українського товариства «Україна» при Женевському університеті, до котрого влисалось відразу 6 студентів. Минулого семестра головою був п. А. Руснак з Буковини, а секретарем п. Сава Марпенюк з Волині. Цікаво зазначити особливо з юридичного становища, що упорядчки товариства після довгих пертрактацій з відповідальними університетськими чинниками досягли права організувати своє українське товариство, базуючи його на етнографічно-національному принципі (досі при університеті в Женеві могли бути засновані лише товариства націй «державних»), тоб то, що члени українського товариства можуть бути усі українці, а також наші меншості з території етнографічної України, без рішучи до сучасної державної приналежності. Але меншості мають лише дорадчий голос. Статут затверджено Сенатом 31 травня 1929, а перші організаційні збори тов-а відбулися 27 квітня. Члени цього тов-а усі належать до Клуба і діяльність його хіба може бути отрубіною на терені професійним, студентським. Дня 6 липня збори ухвалили вписатися до ЦЕСУС-а, а також прийняли в свої члени трьох почесних членів, скінчивших раніш женевський університет. Тов-о приймало участь в організації української вистави на педагогічному конгресі в Женеві, про що мова нижче.

Вистава, чи скорше три вистави 1) дитячих книжок 2) дитячих книжок 3) виховавча відбулися в найбільшій Виставовій Палаці Женеві з нагоди

всесвітнього конгреса освітніх товариств з дня 25 липня до дня 24 серпня б. р. і випала, власне завдяки енергії Українського Клуба та співучасти громадянства на еміграції, дуже величаво і корисно для поширення знайомості з Україною і діяльністю наших культурних організацій за кордоном. Для улаштування цієї вистави (власне українського відділу) Клуб женеvський обрав спеціальну комісію, котра знаменито виконала доручення громадянства. В окремій загородці в самім центрі вистави були виставлені наші національні убрання, різні гаптовання, образки, портрети наших гетьманів, письменників і визначних державних діячів. Ціла колекція переписних карток та фотографій з найкращими нашими виданнями на чужих мовах і кілька мап. Все це було прегарно уряджено і прикрашено рушниками і прапорами. Треба одначе зазнайти, що улаштування цієї вистави коштувало багато клопоту нашій комісії, бо комітет вистави і конгресу довго не хотів дозволити Україні як не державній нації мати виставу. Особливо проти нас були закулісові жидівські впливи, котрим дуже мулів виставлений портрет С. Петлюри і котрого таки одної днини вкрали в спосіб дуже таємничий...

В другому куті цієї величезної вистави були зібрані кілька десятків книжок на українській мові—дитяча лектура. Тут було 68 книжок, кілька десятків фотографій шкільних і дитячих та 16 кн. малюнків. Окрім кількох видань, запозичених в бібліотеці клуба, головний матеріал складався з видань надісланих п. М. Таранько і його видань «Молода Україна» та «Світ Дитини», а також видань одержаних від Українського Педагогічного Товариства зі Львова. Вистава цих книжок була зазначена окремо під шильдою «Україна» і знаходилася по-між Чехословаччиною та Польщею. Усі виставлені книжки були занотовані також окремо в офіційльнм каталозі. Вистава була зфотографована. Увесь матеріал, а також той, що ще має надійти, буде переданий до постійного світового музею в Женеві, заснованого прі міжнароднім виховавчим інституті ім. Ж.-Ж. Руссо. Клуб має подбати і дальше, аби український відділ в цім музею був як досконаліший і посідав усе, що торкається виховання дитини на Україні. На цій виставі мався також куточок з виданнями совітської Росії, але совітська Україна, дарма що до неї комітет Конгресу і вистави звертався, не схотіла прийняти участь і жадної книжки не надіслала. Отже уся вистава складалася виключно з видань еміграції і наших займанщин. Треба окремо зазначити що головна упорядчиця цього відділу вистави пані проф. Вебер з інституту Руссо дуже прихильно віднеслася до наших зусиль і приобіцяла дальшу поміч.

Нарешті в третій частині виставової площі був зорганізований ще куточок про дошкільне виховання української дитини та методи, уживані в наших еміграційних школах на вигнанню. Матеріал надзвичайно цінний і цікавий складався зі збірки пані проф. Софії Русової з Праги, котра була делегаткою Українського Педагогічного Інституту ім. Драгоманова в Чехословаччині. Окрім фотографій дитячої захоронки, котру провадить з великою любов'ю і великим знанням справи пані Русова, вистава ця мала силу різних малюнків і праці творчости української дитини. Цікаво зазначити, що в цій дитячій творчості нашої дитини скрізь виразною лінією проходить туга і любов дитини емігрантів до власної хати, до рідного оточення і славної історичної нашої минувшини. Особливо характерна на всіх майже малюнках ота українська сільська хата з соняшниками, журавлем-криницею і тополями. Ця вистава також зфотографована. Пані делегатка виступала на конгресі з окремим рефератом на франц. мові про дитячу творчість в малюнках дошкільного віку. Вона ж вигословила привіт конгресу від Українського Педагогічного Інституту ім. Драгоманова. Але треба зазначити з сумом, що більшість конгресу була скорше несприятлива до наших національних аспірацій на терені виховання дитини. Один з головніших аранжерів Конгресу, шотландець, так навіть і словився. Що, мовляв, наше завдання комплектів — денационалізувати молодь емігрантську по-за національною її територією. Також одна із секретарш Конгресу, американка, в розмові зі мною тишилася, що як в Злучених Державах, так і в Канаді денационалізація на кошт американізму серед наших емігрантів на

Її думку йде наперед. Єдиною гідною нас відповіддю буде лише на ділі показати марність заходів наших «ідейних» і прочих денационалізаторів та довести річево, що українське молоде покоління на чужині не тільки не винародовлюється, а скріплюється національно і фактично захоплює за собою навіть чужу опановану нашими емігрантами територію. Прикладом хай послужать наші хліборобські колонії в Канаді, а навіть в Боснії.

На доказ гарного вражіння з цих вистав подам лише допис відом. діячки жіночого руху в Галичині і на Волині пані Кисилівської, ред. ж. «Жіноча доля», котра проїздом до Америки спинилася на кілька годин в Женеві, і, оглянувши виставу, написала тут таки під свіжим вражінням свою статтю, котра незабаром побачить світ в названім виданню. Також помістиво і «Діло» коротеньку замітку про самий конгрес.

Український Клуб в Женеві прохає при цій нагоді підтримати його заходи до гідного улаштування українського відділу Всесвітнім Педагогічним Музею жертвуванням усіляких матеріялів, як друкованих, так писаних, а також зразків аутодидактичного виховання наших дітей. Дуже бажані різні забавки дитячі (національні), ляльки, фотографії наших шкіл і молоді. Потім різні захоронки, дитячі організації, як пластунські, або лугові, так хорові, церковні і взагалі усе, що торкається виховавчого діла наших дітей за кордоном та й у краю, особливо там, де нашим школам треба добувати боротьбою свого права. Надзвичайно було б цікаво і корисно надіслання доказів, але річевих, ілюструючих переслідування українських шкіл і інших дитячих чи молоді організацій, товариств, гуртків і таке инше в Польщі, Румунії та Чехословаччині. Цей матеріял складав би акт обвинувачення на форумі цілого культурного, а не тільки Педагогічного світу. Тай служив би найліпшим доказом і підставою ріжних меморандумів, котрі в ряди-годи наше громадянство надсилає до Ліги Націй в Женеві. Дуже пожадана також всіляка статистика, ілюструюча справу виховання української дитини. Усі матеріяли прсимо пересилати впрост на адресу Клуба: «Club Ukrainien», 10, rue des Pitons, Geneve (Suisse).

На закінчення згадаю ще, що наші сусіди москалі були страшенно здивовані діяльністю українського громадянства і нашими виставами, бо вони самі окрім книжок не спромоглися на ніщо. Взагалі приклад цієї вистави нам виразно показав, що можна зробити при енергії і дружній підтримці усього громадянства і можна сказати, що ми витримали іспит і довели, що свого можна завше досягти навіть в несприятлих умовах і навіть проти бажання замаскованих ворогів...

З иншої діяльності Клуба згадаємо ще докладну статтю про українську еміграцію, поміщену в одному з найбільших органів Швейцарії «Базлер Нахріхтен», № 89 від 2 квітня 1929, як відповідь на інформацію про російську еміграцію в Європі.

Клуб вислав привітання на відкриття Української Бібліотеки ім. Петлюри в Парижі; церковному з'їздов українських парафій УАПЦ у Франції в травні біжучого року; відомому маляру-артистові Іллі Репіну у Фінляндії з нагоди його 85-ліття з дня народження, як землякові українцеві і авторові знаного образу «Запорожці пишуть лист до султана»; лист із співчуттям до відомого церковного діяча і поборника православія на Волині п. д-ра А. Річницького, у Володимирі; співчуття родині Євгена Чикаленка, знаного українського діяча і мецената; також співчуття родині проф. Вілінського в Празі і ин.

Ще Клуб узив участь у колекті на користь українських інвалідів, в справі організації комітета допомоги голодним України також в Празі і т. и.

30-го червня п. Євген Бачинський на зборах виголосив свої спогоди про організацію протеста проти святкування 200-літньої річнниці Полтавської побіди в 1709 році над гетьманом Мазепою, яку двадцять літ тому поробили українці в Парижі, і відчитав відозву, на той час видану в Парижі.

Клуб порішив також підтримати акцію проф. О. Шульгина відносно

помочі емігрантам в Європі, яку він, як представник еміграційних організацій, розпочав перед чинниками Ліги Націй в Женеві.

На закінчення треба зазначити, що Клуб радо і завше вітає усіх приїзжих українців до Женеви, що чи в приватних чи в громадських справах приїздять до Швейцарії. Спеціально делегатів на конгрес національних меншостей в серпні (п. п. др. Левицький, др. Паліїв, Залозецький і Кракалія), на конференцію інтелектуальної праці при Лізі Націй (минулого року проф. Бородавський, а цього року проф. Д. Антонович), делегатку американських студентських організацій, п. полк. Коновальця з родиною і багатьох інших. Усі земляки є наші дорогі гості і українська колонія завдяки ним не губить живою контакту з іншими осередками еміграції: п. Андрієвський з Бельгії, п. Шумицький з Парижу і ин.

Треба ще з подякою і приємністю згадати відчит п. проф. Д. Антоновича на французькій мові про «Українські дерев'яні церкви» котрий він виглосив в салі «Фойе Етюд Сляв» дня 22 липня б. р., на жаль не дуже при численній аудиторії, що треба пожалувати, бо відчит був надзвичайно цікавий. Мушу згадати, що в надзвичайно корисній діяльності цього загальнослав'янського осередка в Женеві багато праці прикладає пані Ганна Чикаленко-Келлер, скарбничка Клуба та її заслужений чоловік, проф. Келлер. Пані Келлер приймала участь, як делегатка України на конгресі жінок університетської освіти, який відбувся в Женеві, як 5-ий Міжнародній Конгрес цієї жіночої федерації від дня 7 до 14 серпня б. р. Конгрес цей приніс також корисні для нашої справи наслідки. Напоследок одна членкиня Клуба в розкішному національному убранню приймала участь в зібранню представниць усіх націй в Міжнародньому Студентському Союзі в Женеві.

Ось де-що з діяльності женеvських українців за останні 3-4 лише місяці, і кожний певно віддасть належне енергії тутешнього громадянства, особливо коли дізнається, що українська колонія в Женеві складається лише з 15-18 осіб, не числячи наших симпатиків інших національностей, а головню швейцарців, серед котрих наша справа цілком добре трактується і симпатизується з нашими самостійницькими аспіраціями.

Мушу ще зазначити про надзвичайно корисну для нашої акції за кордоном діяльність пресову, котру провадить з великим досвідом і знанням справи відомий публіцист п. Мих. Ереміїв. Ця праця можна сказати завойовала усю швейцарську пресу на нашу користь, уміло використавши усі до тепер ведені акції інших українських діячів, як от В. Степанківський, Д. Донцов, Петр, Чикаленко, гр. Мих. Тишкевич, А. Зеліб, Євген Бачинський, Юркевич і ин. Ніщо з неба не валиться і щоб осягти свою мету нам українцям скрізь де ми не мешкали, треба завше координувати свої зусилля, використовувати працю попередників і в пам'ятати, що в єдності сила, а в консеквентності зусиль запорука побіди.

З осени Клуб з новими силами відновлює свою діяльність, про котру матиму ще нагоду написати.

Богдан Бромаль.

Лист із Болгарії.

Ніяк не вгамуються націоналісти. Остання відомої кваліфікації «робота» їх, в справі акції, яка велася проф. О. Шульгиним в Женеві, мабуть підбадьорила їх, і вони знов стремлять до нових «лаврів».

В засліпленій своїй ненависті до УНР знов розпочали вони свою руйнуючу роботу в бажанню підірвати ті корисні здобутки, які дала конфе-

ренція в Празі 25-26 червня, конференція, яка дала можливість переважачій більшості укр. еміграції зорганізуватися у високий орган її представництва — Українську Головну Еміграційну Раду, що надалі має значно полегшити справу виборення прав для всієї української еміграції. Конференція ужила всіх заходів (чому ясно свідчать прийняті нею резолюції і статут Голов. Ради), щоб у цьому високому еміграційному органі могла бути представлена вся українська еміграція різних політичних напрямків, які стоять на ґрунті державної незалежності України.

Але «Проводу укр. націоналістів» цього мало: уся вина конференції полягає в тому, що ініціативу в ній зняли «уенерівці».

Перші ластівки нової руйнуючої праці «націоналістів», так питомої для них, вже з'явилася в ч. 6-7 «Розбудови Нації».

Я не буду торкатися статей п. інж. Сціборського. На них, коли буде потрібно, дається відповідь тими, хто має більший відповідний матеріал, ніж я. Я не можу лише оминати надрукованої в цим же числі «Розбудови Нації» статті — «Лист з Болгарії».

Перш усього самий заголовок не відповідає дійсності. Для неознайомленого з місцевим життям мимоохот виникає вражіння, що «лист» писаний і надісланий з Болгарії і до того автор його має бути сам з мешканців Болгарії. Але коли прочитає «лист» дійсний мешканець Болгарії, то йому одразу стає ясно, що писала його людина далеко не місцева. Таке вражіння винищує і я. Так відразу кидається у вічі, що автор і переплутав і без критерія приймає інформації від різних осіб. Наприклад, про відомий факт, що одержати болгарське підданство у Болгарії дуже легко (останній закон ухвалений болгарським народнім зібранням) в «листі» говориться навпаки. Очевидно, автор переплутав; раніше це дійсно було важче, та й то б, сказав би, не важче, а дорожче (раніше коштувало 6.000 левів, а зараз — 500). Також і відносно групи (очевидно «Українське Культурне Об'єднання в Болгарії»), що зірвала стосунки з п. Полтавцем-Остриницею, теж не відповідає дійсності: автора, видно, інформував хтось з цієї ж групи і по тим чи іншим причинам затемнював справу; місцева людина такого б не написала.

Також і інші відомості теж кульгають на автентичність. Але це вже гадаю, сам автор на свій уже смак їх подавав. Тут мається і «група А. Лівичького», і «уенерівські емісары з Чехії і Румунії» і «вірнопопдані уряду УНР», — титули, якими так любить послуговуватися «Розбудова Нації». Взагалі увесь лист робить вражіння, що писався він одним з тих «емісарів», в посиланню яких автор обвинувачує нас, одним з тих, через яких «Провід українських націоналістів» обслуговує і нашу Болгарію. Між іншим сам автор в кінці свого «листа» згадує про такого «емісара» п. Костирева, що в червні місяці побував і в Софії. Та й писався цей лист не в Болгарії. Більше б відповідало дійсності, коли б шановний автор заголовив свою статтю не «Лист з Болгарії», а «Лист про Болгарію». Не дурно ж він не дав і свого особистого підпису, обмежившись псевдонімом «націоналіст».

Я не стану багато останювлюватися на тих інформаціях листа, які, на мою думку, автор одержав від сторонніх осіб: де-що я вже зазначив та й взагалі це не так цікаво, на них і сам автор мало уваги звертає. А от цікаві ті інформації, які подає сам автор, так би мовити — від щирого серця.

Ну, звісно на першому плані «група А. Лівичького», що за допомогою «уенерівських емісарів», які наїзжають сюди з Чехії та Румунії закладає в Софії «Українську Громаду». На яких емісарів натякає шановний пан «націоналіст»? Мабуть про п. п. Філоновича та Геродота, за яких згадує далі? Але хай же він має на увазі, що ні п. Геродот і ніякий інший «емісар» з Румунії в Болгарії не бував, а п. Філонович, коли і приїздив з Чехії (та й то по своїм справам), то цьому минуло вже два роки. «Українська Громада» ж (затверджена лише в липні с. р.) повстала заходами свідомого українського громадянства в Софії після подачі про це прохання до болгарського уряду в лютий місяці і ніякі «емісары з Чехії і Румунії» рук до цього не при-

кладали. Навіщо ж казати про те, чого автор сам не знає? А може не хоче знати, бо це йому не корисно? Ні під чий вплив члени «Громади», як автор зауважує, не підпадали і не підпадають, лише керуються своїм здоровим розумом. Інформовані вони дуже гарно, що торкається української справи, і не збити їх недосвідченими мріями, якими «Провід українських націоналістів» хоче засліпити очі несвідомій масі. Ні, члени нашої «Громади» та й взагалі свідомі частина нашого українського громадянства в Болгарії ясно віддають собі звіт, чого хочуть «націоналісти», а знаючи попередньо «роботу» націоналістів, тай теперішню їхню тактику, лише відмахуються від них, як від настирливої мухи. Цим і можна пояснити, що в останній приїзд члена «Проводу», останній придбав собі серед наших українців самотнього члена та й то з бувших прихильників Скоропадського. Не гадаю, щоб притягнення до свого табору людей хитких, що гадають на новім місці задовольнити свою амбіцію (а такими «націоналісти» можуть похвалитися), сприяло б розвою тої ідеї, яку пропагують націоналісти.

Наша свідомі частина українського громадянства в Болгарії реально дивиться на справу. Ми не забули і дуже добре пам'ятаємо, під яким прапором проливалася кров України, кров її ліпших синів, кров лицарської нашої армії, яка тільки перед багатократ переважаючою силою червоного окупанта мусіла залишити свою батьківщину. Цей прапор — прапор Української Народньої Республіки, який тут за кордоном мужне і чесно несе й по цей час законний уряд її, на чолі якого стоїть так ненависний «націоналістам» А. Лівіцький. Не тільки закордоном серед української еміграції, але й там на терені нашої батьківщини ідея УНР чим далі набірає нові міліони прихильників і може вже недалекій час, коли ця ідея спричиниться до повстання держави нашої української.

Що-до «обіцянок», які пан «націоналіст» накидає заступникові Голови Директорії А. Лівіцькому, то таких ми не чули. А до чого приплутав автор «обіцянку» — від'їзду до Франції і Канади? Але ж всім відомо, що ці від'їзди за любе щастя провадить Союз Народів скрізь і всюди, аби було бажання.

Звичайно, не міг автор не торкнутися болючого пигання «Проводу українських націоналістів» — Української Конференції і в Празі. — «Підготовку до цього з'їзду в Болгарії переводили відомі універські діячі: п. Геродот з Румунії та п. Філонович з Чехії, так каже автор статті. Коли п. автор знає, чом же він конкретно не зазначив, в чім же виявилася ця підготовка? А коли не знає, то нашо ж переливати «з пустого в порожнє»? Адже ж малася для цієї підготовки організаційна комісія по скликанню конференції? — Вона і провадила підготовку. Та яка, скажемо, і підготовка в Болгарії? Повідомили, надіслали програм, запрошення, от і все.

Що ж до того, що ніби то підготовка провадилася «з додержанням так характерних для «уряду УНР», «громадських» метод: тасмно та з ізолюванням від неї ширшого громадського загалу», то це — не відповідає дійсності. Коли б ви, або хто инший з ваших прихильників захотів поцікавитися, з якими мандатами приїхав на конференцію делегат від Болгарії, то могли б на очі побачити в ділах конференції не тільки мандат від «Української Громади» з Софії, але і мандати від українських громадян м. м. Дунниці, Чернику, Горної Джумаї, Кочериново і Рило, громадян, що не є членами «Української Громади».

Коли автор патякає, що не було запрошено українську організацію «Українське Об'єднання в Болгарії», то це було зроблено з огляду на те, що ця організація досить недвозначно підкреслила свою працю, не як громадська організація, а скоріше як політична партія: це ж вона в 1926 році обібрала на «гетьмана всієї України» — п. Полтавця-Острияницю. На конференцію ж запрошувалися лише громадські організації, а не політичні партії.

Задурно турбується автор «листа» долею Кубанських козаків, що перебувають в Болгарії. За них потурбується їхній уряд, уряд Кубанської Красної Ради, котрій зна свої обов'язки і який твердо стоїть на засадах конституції свого краю. Як-що серед цих козаків пробуджується національ-

ний рух, про що слушно зауважив автор листа, то за цей рух треба завдячити знов же таки тому ж самому урядові.

Коли ж автор гадає прикласти тут праці «націоналістів», то мушу зауважити, що ґрунт для праці «Проводу» знайде дуже для себе слизький. Кубанський козак занадто реальна людина і він не дасть себе повести на оброті таким провідником, які на перший план виставляють лише власні амбіції.

Б. Цибульський.

3 міжнароднього життя.

— XVI сіоністичний конгрес. — Жидівське «національне вогнище». — Палестинські події.

На початках серпня в Цюриху відбувся XVI конгрес сіоністів. Засідання його мали урочистий характер, і то з двох причин. По-перш, тому, що на час конгресу припало 25-тиліття з дня смерти основоположника та ідеолога сіонізму австрійського публіциста Герцля, а по-друге, — бо на порядку денному стояло питання великої ваги для цілої жидівської справи, а саме перетворення «Жидівського Палестинського Аґентства», що веде цілу акцію жидівського «Національного Вогнища» в цій країні. Досі це була організація виключно сіоністична, на XVI конгресі вона мала стати загально-жидівською.

Святочна частина конгресу перейшла поважно і гладко. По Герцльові одслужено величну панахиду в синагозі, конгресове засідання перетворено в жалібну академію, найкращі промовці вшанували пам'ять сіоністичного ідеолога та його справді великі заслуги перед жидівством. Тут не було різницею в думках, ні в настроях конгресистів.

Не так гладко перейшла друга — ділова частина денного порядку, присвячена реформі «Жидівського Аґентства». Один із видатніших лідерів сіонізму, що багато спричинився до зреалізування ідеї «Національного Вогнища», відомий публіцист Жаботинський в гарячій промові виклав перед конгресом, що реформа загибельна для самої ідеї сіонізму, бо ж з переходом цілої справи до не-сіоністичних рук ідея «Національного Вогнища» з часом перестане бути ідеєю жидівської держави, а перетвориться в благодійно-колонізаційну акцію, спрямовану на допомогу невеликій частині жидівства і т. и. Промова Жаботинського була пересякнена патріотичним почуттям і безсумнівною логикою і, як про то можна здати собі справу навіть здалека, за його думкою стояла значна більшість учасників конгресу. Але перетворення «Жидівського Аґентства» робилося з ініціативи палестинського мандатора англійського уряду, і це вирішило справу, — за реформу голосувала колосальна більшість.

Нове «Жидівське Аґентство» має складатися із 220 членів; з них — половина сіоністів, а друга половина складається з не-сіоністичних жидівських організацій цілого світу. Список нових членів заготований був наперед. До складу «Аґентства» ввійшли за Англією — представники на чолі з Гербертом Самуелем, колишнім верховним комісаром Палестини; Німеччину представляє директор Deutsches Bank Вассерман з товаришами, Францію — лідер французьких соціалістів Леон Блом, Австрію — відомий автор теорії відносности проф. Ейнштейн і т. и. Ціла справа була так добре організована, що зараз же після закінчення конгресу, там же в Цюриху, відбулося і перше урочисте засідання нового «Жидівського Аґентства». На засіданню були присутніми майже всі нові члени, і кожний з них виголосив відповідну обставинам промову. Між иншим французький соціаліст Леон

Блюм висловився, що Палестина має стати досвідним полем сучасної держави, бо визвольний рух сіонізму стоїть на соціальній основі.

Таким чином, те, що було ділом рук чисто партійної організації, стало справою цілого жидівства. Творення «Національного Вогнища» чи інакше жидівської держави на Палестинському ґрунті перейшло од сіоністів до всіх національно-чутливих людей, які однак не стали палестинськими громадянами, а zostалися громадянами тої країни, де живуть і працюють з народження. Цей факт відбився і на вражіннях од першого засідання нового «Жидівського Агентства». Кореспондента «Frankfurter Zeitung», напр., вразив той факт, що всі видатні не-сіоністи начеб-то почували себе й говорили скоріше, як німці, французи, англійці і т. и., ніж як жиди. Безперечно воно було так, бо цілком неприродно було б, коли б, скажемо, такий Леон Блюм лише тому, що він виступив з промовою на жидівських зборах, забувся б, що він не тільки жид, але й француз з голови до п'ят та ще й один з лідерів французької парламентської опозиції.

А в тім інтернаціоналізації національної жидівської справи стала фактом лише факт той припав на нещасливий час. Не встигли ще члени нового «Жидівського Агентства» роз'їхатися з Цюриху, як по цілій Палестині вибухли криваві заколоти між тубольцями-арабами та колоністами-жидами, і ті заколоти перетворилися місцями в збройні бої, а місцями — в жахливі погроми. В час, коли пишуться ці рядки, преса повідомляє про сотні забитих, ще більше ранених людей: жидів, арабів, а по дорозі також і християн. Приводом до того була все та сама «Стіна Плачу», про яку свого часу наводилося на цьому місці, але причини тому лежать глибше.

Історія жидівської колонізації в Палестині дається з кінця минулого століття; до того часу лише окремі старші віком жиди од'їзжали до країни батьків, аби там скласти свої кості. Перші колонії засновані були в час 1880-1890 р. р. з ініціативи і на гроші одного з Ротшильдів. Друга серія колоній повстала на початках ХХ століття. Справа йшла мляво, бракувало грошей і колоністів, і, здавалося, сіоністична мрія по «Національне Вогнище» так і зостанеться гіпотетичною утопією. Велика війна була водою на млин сіонізму. У 1917 році англійський уряд, маючи на оці різні політичні можливості в Малій Азії, що межує з Суецьким каналом, проголосив у так званій декларації Бальфура свою згоду на утворення «Вогнища». За Англією пішли в сліди інші європейські держави, а в 1922 р. Верховна Рада Ліги Націй, даючи Англії мандат на Палестину, визнала історичні зв'язки жидівства з цією країною і ствердила його права на утворення в ній «Національного Вогнища». З того часу почалася гарячкова праця над колонізацією Палестини, аби наповнити її жидівським населенням, перетворивши неозначне «Вогнище» в наявну державу.

Звідомлення з сіоністичного джерела, розіслані до європейської преси перед XVI конгресом, говорять начеб-то про блискучий успіх цієї праці.

Жидівське населення Палестини за останні десять літ збільшилося майже на 100 тисяч. Мале передмістя Яффи — Тель-Авів, засноване в 1909 році, яке ще в 1919 році мало лиш 3.000 людности, стало тепер модернім містом з 45.000 населення. 140 сел та колоній свідчать про успіх колонізаторської сіоністичної праці і т. и.

Про ролі жидів у Палестині та взаємовідносини їх з арабами наведене джерело висловлюється в такий спосіб:

Жидівські піонери приносять цивілізацію до заодсталі країни. Жидівська праця і той дух, що її просякає, сприятливо впливає на санітарний та інтелектуальний стан арабського населення. Незалежно від певних суперечок, які існують ще між арабами та жидами, непристрасний спостерігач може легко собі здати справу про те, яку користь дістає арабське населення від жидівської імміграції, як наближається воно від того до європейської культури та як підготовується, як зростає все більше та більше згода між двома частинами палестинського населення.

Так малоє перед світом сіоністичне джерело стан річей у Палестині, але тамошня дійсність виглядала зовсім инакше. Якою справді вона була, видно буде з наведених нижче уривків з двох більших статей, написаних — одна перед XVI конгресом, друга — зараз же після нього, але обидві — ще до того, як почалися палестинські заколоти. Друковані ці статті були в російській газеті «Руль», в органі, що його неможна запідозрити в якій-будь ворожнечі до жидівства, бо ж усім відомо, що для «Руля» жидівські справи такі самі свої, як і російські.

Посилена імміграція за перших років утворення палестинського мандату привела до безробіття, до дорожнечі життя та поворотного одпливу населення: за 1922-1927 р. р. до Палестини прибуло 77.000 жидів, а вирушило звідти 20.000, себ-то четвертина усіх ново-поселенців. Базою національної держави повинно бути хліборобство, але саме хліборобство має в Палестині надзвичайно повільний розвиток. На 100.000 гектарів гарного ґрунту, що належить жидам, припадає лише 14.000 гектарів, які оброблюються самими жидами. Але з того, що на цих ґрунтах осіло всього лише 7.500 люду, включно з невольцями, на око видно, що колоністи використовують найману арабську працю. Решта ґрунту — 86.000 гектарів просто здаються в оренду арабам.

Про те, що араби складають з себе колосальну більшість населення Палестини, сіоністичне джерело мовчить. «Руль» наводить:

Згідно з останнім переписом 1927 року в Палестині на 725.000 арабів та християн припадає лише 150.000 жидів; при чому природне зростання арабського населення урівноважило штучний зріст населення жидівського. При таких умовах завдання утворити національну державу, в якій жиди складали б національну більшість, а не меншість, як воно єсть зараз, уявляється справді таки неможливим.

Усе те — зовнішні причини, що вже самі могли привести до заколотів. Але крім того, були ще й причини внутрішні. До цих останніх належать державні погляди сіоністів та продиктована ними психологія їх чину яка, правда, офіційно не поділялася сіоністичною езекутивною, але до якої, як то свідчить «Руль», «емоціонально схиляються в найширших сіоністичних колах». Газета в такий спосіб характеризує ці погляди і цю психологію:

На основі історичних прав, до певної міри визнаних Англією в декларації Бальфура, Палестина повинна стати жидівською державою і мусить бути відданою в розпорядження жидівського населення, хоч воно і являється в ній меншістю. Право розпорядку повинна мати сіоністична організація — носій історичної спадщини, бо це вона покликана її до життя. Англіійський уряд повинен з тою організацією рахуватися, а коли не рахується, треба в нього вирвати визнання жидівських прав, треба примусити його вести політику, що спричинилася б до прискореної колонізації. Держави ніколи ще не засновувалися, зберігаючи права усіх заінтересованих. Вони засновувалися, коли не шляхом прямого насильства, — що траплялося найчастіше, — то шляхом зміни, шляхом скорення цього завдання всіх інших завдань і прав. Історичне завдання сіонізму засновано на історичному праві, ламає всі інші права та інтереси і мусить бути переведене ударним порядком. Англіійців треба примусити з тим рахуватися; арабів треба одтиснути, коли вони тому перешкоджають. Треба ламати складені відносини, раз того вимагає ідеалістичне завдання, засноване на історичному праві.

Нема чого спинятися над аналізом цієї ідеології державного чину, що зазігнлася принаймні на сто літ. Тоном, який давно вже виішов з обігу не тільки малих, але й найсильніших світових держав, говорили представники «Вогнища», себ-то навіть ще й не держави, а жменьки людей, яка мріє дійти колись до певної державности. Явна річ, що цей тон знеохотив до сіоністів, з одного боку англіійців, з волі яких утворено було «Вогнище»,

а з другого боку — арабів, що на їхній землі воно повстало. Англіїці, люде європейські, аби вгнуздати сїонїстичний державний запал, перетворили на інших основах «Жидівське Аґентство», а араби, народ азійський, взялися до прямої акції — до зброї.

Який буде дальший хїд полії? Свої міркування з приводу сїонїстичного конгресу «Руль» закінчив сакраментальною фразою: «Лише майбутнє вкаже: чи то ставиться новий дїм, чи готується нова траґедія.» Ця майбутність настала раніше, ніж того можна було сподіватися, і час дав уже свою одповідь: почалася траґедія. Справа не в розрухах, заколотах чи погромах. Вони будуть припинені. Англія має досить сили, аби залізною рукою придати всякі рухи в такій маленькій країні, як Палестина. І це вже навіть зроблено: на час, коли пишуться ці рядки, заколоти вщухли, порядок відновлено англіїськими військовими силами. Але це не означає, що зникли причини, що їх викликали.

Історія поставила жидівське «Вогнище» в Палестині між двох політичних жорнів, — світовою силою Британської імперії та могутнім національно-державним відродженням арабської нації. Умовою свого замирення з англіїцями араби ставлять анулювання декларації Бальфура, себ-то знищення самої ідеї майбутньої жидівської держави в Палестині, хоч би у недовершеній формі «Вогнища». Палестинські араби не самотні, вони лише частина арабського моря; їх підтримує ціла арабська нація, од Сирії до Єгипту та Мароку, од Зайорданія що Щасливої Аравії на Червоному морі. А до того ще арабська нація не без союзників, — за нею стоїть цілий магометанський світ, зв'язаний з нею спільною реліґією, культурою, спільною політичною долею в сучасності. Чи ж може Британська імперія стати на боці жидівства проти арабів, викликаючи тим незадоволення й обурення якихось ста мільйонів своїх підданих магометанської віри? Англіїська політика з давнього часу має на собі певне юдофільське забарвлення, але по-за тим наперед можна сказати, що такого кроку жадний англіїський уряд зробити не може і не зробить, бо тим би поставив він під загрозу саме існування своєї колоніальної держави.

Явна річ, нема чого сподіватися, що англіїський уряд так таки зразу виконає всі вимоги палестинських арабів. Арабам доведеться ще почекати. Але англіїська імперська політика мудра, бо англіїці вміють відчувати дух часу та розуміти його вимоги. Не побоялися вони надати незалежність своїм домініонам, визнали незалежність Єгипту, готують таке саме визнання для Індії. Прийде час і для самостійного життя палестинських арабів, а тим самим буде поставлено мертву точку над сїонїстичною мрією про жидівську державу в Палестині.

Траґичні події в Палестині ще раз наочно вказали, що майбутність жидівського народу зв'язана не з вимріяною ідеєю самостійної держави у країні батьків, а з цілком реальними державами, по яких частками розсіяне жидівське населення. Жидівство, як здається, має вступити в епоху переоцінки цінностей, і нам, українцям, необхідно пильно стежити за цим процесом.

Observer.

З преси.

Першим кроком совітської влади, як вона підбила під себе Україну, було перенесення столиці з Києва, історичного й духовного центру нашої землі, де все вже було перейнято українською стихією, до змосквленого Харькова, ближче до російського кордону, бо там окупантський уряд почував себе більше «вдома», приємніше, спокійніше й безпечніше.

З того часу в завдання совітської політики входить не тільки затвердити за Харківом роллю політичної столиці, але за всяку ціну надати йому, за рахунок приниженого Київа, і значіння культурного центру всієї України. На тлі цього виразного прямиування совітського уряду не позбавлені цікавості міркування такої авторитетної особи, як М. Скрипник, що-до ролі Харківка в культурнім житті України. Наводимо їх з «Комуніста» ч. 183 з 11 серпня с. р.:

«Харків не був ніколи ніяким центром в культурнім відношенні і матеріяльна база, як культурного центру, була і є надзвичайно кепська.

«Харків претендує конкурувати з Київом, одначе не вживає ніяких заходів, щоб розгорнути, забезпечити культурний вплив на широкі трудящі маси всіма засобами, в тім числі школою, театром, музеєм».

Совітський міністр освіти гаряче вітає думку про збудовання нових помешкань для музеїв, театрів то-що в Харкові,

«бо без цього Харків буде залиштися на відсталому культурному рівню і не може бути культурним центром УРСР.

«Київ і досі є культурним центром України, а Харків, на жаль, не може стати таким, бо не має бази».

Такий кінцевий висновок впливого представника совітського уряду. З особливою приємністю наводимо його бо рідко трапляється почути від наших ворогів тверезе слово. Харків не може бути культурним центром України, не може він бути й політичним центром України вільної й незалежної. І роля його, як столиці української, кінчиться в той день, сподіваємося,— не дуже далекий, коли Україна визволиться від московської неволі.

* *
*

Читачі наші вже знають з «Тризуба» (ч. 33-34 (189-190) — «З преси») про те, що на останньому пленумі Екзекутиви Соціалістичного Інтернаціоналу нещодавно в Цюриху обрано було спеціальну комісію з 5-ти для вивчення національних відносин на Сході Європи. Од під яким спеціфичним соусом подає цю звістку російський «Социалистический Вестник» ч. 15 з 19 серпня:

«Було ухвалено сотворити спеціальну комісію, яка повинна представити доклад по питанню про підпорядкування національних стремлень (подчинение национальных стремлений) соціалістичних партій Східньої Європи інтересам миру і демократії по всьому світі».

Отже для московських с-д-ків, як і для правих росіян, йде справа не про складні національні відносини на Сході Європи та про способи їх урегулювання, а простісенько тільки про «подчинение» національних змагань східне-європейських народів старому гегемонові— Москві, бо ж «інтереси мира й демократії по всьому світі» представляють тільки вони — московські с.-д. От і маємо нове трошки тільки виправлене видання старого підручника ще з царських часів що-до національної

справи під тою самою короткою та яскравою назвою — «тащить и не пуцать», правда, в соціалістичній оправі.

* * *

Що справді російські с-д ставлять собі такі самі завдання в боротьбі проти визвольних національних рухів на Сході Європи, як і царський режим, видно це із слів одного з лідерів російської соціал-демократії Б. Сапіра, який у Відню на конгресі соціалістичного інтернаціоналу молоді заявив, говорючи про політику російської с.-д. партії відносно большевицької Москви:

«Я хочу зо всією категоричністю констатувати, що російська с.-демократія, весь Інтернаціонал завжди боролися зо всіма спробами інтервенції. Успішністю цієї боротьби і пояснюється, що от уже на протязі багатьох років Росія користується зовнішнім миром». («Соц. Вестник» ч. 15 з 19. VIII. с. р.).

Тут на зовні російська демократія піклується про підтримання «зовнішнього миру» для Росії — се-то для сучасної Москви, знаючи дуже добре, що про підтримання «внутрішнього миру» в СССР дбає і то дуже ретельно сама Москва. Для цього у неї є і спеціальні армії «внутрішнього ужитку», і такі випробовані інституції, як ГПУ то-що.

Ще одна ілюстрація зразкового національного єднання на зовні роз'єднаних російських груп.

* * *

Хроніка в совітських газетах, спиняючися на побутових дрібницях, подає іноді в двох-трьох словах дуже цінні матеріали для зрозуміння сучасного стану, особливо економічного, окупованої України. От хоч-би таке коротке, але красномовне повідомлення з Харькова:

«Всі прикріплені до крамниць ХЦРК одержали забірні книжки з певною кількістю талонів на різні види дефіцитних продуктів та товарів. Талони на хліб і цукор незабаром вже повністю використають» («Ком.» ч. 184 з 13 серпня с. р.).

На Україні хліб і цукор — «дефіцитні продукти»! І це в самій столиці. Не дурно при такому становищі, що той же «Комуніст» ч. 188 з 17 серпня с. р. з радістю подає таку звістку, як щось надзвичайне:

«В і л ь н и й п р о д а ж ц у к р у. До Харькова вже надійшло кілька десятків вагонів цукру що його реалізуватимуть серед людности по-за нормою у зв'язку з сезоном варіння конфітури. Щоб одержати цукор подавати забірні книжки не треба. Цукор продають усім... за подвійною ціною».

Не меншу сенсацію знаходимо і в ч. 183 за 11 серпня с. р. тієї ж газети. Ще 6 пак:

«Випікатимуть білий хліб!»

Тільки ще коли, — не відомо, бо для цього було скликано спеціальну нараду.

«Думки депутатів на засіданні секції — розбилися: частина депутатів пропонує випікати білий хліб сім разів на місяць, а частина — три рази на тиждень. Були також пропозиції обмежити випічку білого хліба для дорослих, а замість того що-дня давати білий хліб дітям до 4-х років... Секція певної постанови не ухвалила і доручила депутатам обговорити цю справу на підприємствах серед робітників і зібрати думки».

Та поки, після такої простої швидкої процедури столиця пшенично́ї України їстиме нарешті паляниці, сьогодні їй бракує її житнього хліба.

Взагалі самі заголовки з хроніки вже багато говорять:

«Хліб є, чому ж черги?», — питає «Комуніст» ч. 190, з 20 серпня, — «Хліба досить, черг не повинно бути», — це ухвалила торговельна кооперативна секція міскради. («Ком.» ч. 191 з 21 серпня).

Те ж число газети потішає мешканців совітської столиці, що «продавати хліб поганні якості заборонено».

Це в Харькові. Не краще і в Київі. «Прол. Пр.» ч. 192 з 21 серпня подає замітку:

«Черги на булку допікають».

Визнавши, що черги

«це наочні свідки нашого невміння господарювати»,

газета пише:

«У нас в Київі по кооперативних крамницях Соробкопу черги не зменшуються, а навпаки — останніми днями, з того дня, як почали видавати булку, маємо знову стихійний вибух черг. Майже кожною годинами, розтягаючися на тротуарі».

Та все-ж рекорд побила, здається, Одеса. В «Чорноморській Правді» ч. 21 за 27 серпня серед ілюстрацій бачимо малюнок-довгий «хвіст» на базарі — з таким підписом:

«Щоб купити городини, треба посгяяти в черзі».

Це на Україні, в серпні!

* * *

В «Известиях» ч. 183 з 11 серпня знаходимо таку телеграму з Миколаєва:

«На заводі ім. Марті сьогодні одбудеться одкриття нового Мартівського цеху... який не працював протягом десяти літ».

Як вже воно так: новий цех і не працював десять літ. Виходить, що він вже давно існував, та не працював тільки за совітського господарства, а тепер впоряджується урочисте одкриття «нового-старого» цеху. Не аби які-коміки сидять в редакції «Известий».

* * *

Як відомо, комуністичні реформатори, перевертаючи до гори ногами усе життя, чимало уваги присвячують справам культурним,

які намагаються набити на комуністичний копил. Ледве впоралися оце з арабським алфавитом, замінивши його на латинський, аж ось велика реформа нова, цього разу вже алфавиту слов'янського. «Соц. Вестник» ч. 14 з 15 липня подає звістку з Москви про лиху долю літери «м»:

«Літеру цю ніби-то за непотрібністю скасовується, бо м'яса нема, масла нема, муки нема, молока, мила та ще цілої купи предметів, наймення яких починається на «м», нема. Така вже нещасна літера!»

Це, звісно, анекдот, але з тих анекдотів складається життя нещасних підданців совітських, які на власній шкурі боляче відчувають оті жарти.

З широкого світу.

— Фінансова статистика підрахувала, що большевикам після революції дісталось від царського уряду 1,2 мільярдів злата: в 1928 році його лишалось вже лише 350 мільйонів при борзі за кордоном по короткострочних позиках 550 мільйонів, себ-то був фактичний дефіцит в 200 міл.

— До Перу приїхала перша партія козаків-переселенців, серед яких є чимало кубанців. Відправляються в Перу переселенці заходами Козацього Союзу в Сербії і Кубанського клубу «Сокіл» в Парижі. Вже на морі при переїзді між обома групами виникли непорозуміння, що були по прибуттю різко продемонстровані перед Перуанським урядом.

— Стався вибух в Нанкінському арсеналі.

— У Варшаві складено згоду між пресовими організаціями Польщі і Румунії.

— По цілих Балканах перейшли великі поводи.

— В Індії значно збільшилися випадки захворювання на холеру.

— На маневри чеської армії прибув франц. маршал Петен з своїм штабом.

— В Женеві відбувся міжнародний з'їзд меншостей. Від українців взяли участь: др. Левицький, др. Паліїв (Галичина), др. Залозецький і Кракалія (Румунія).

— 27 серпня відкрився ярмарок у Лейпцігу.

— Згоріла частина Паризького центрального ринку.

— Сербський уряд видав інструкцію про уніфікацію правопису.

— Н'ю-Фаунленд і Канада ведуть переговори в справі продажу Канаді Лабрадора.

— З Абіссинії за большевицьку й анархичну пропаганду вислано багато росіян.

— У Варшаві лютує епідемія черевного тифу.

— На півдні Японії зареєстровано більш, ніж 260 випадків сонної хвороби.

— В Алязирі завалився 4-поверховий будинок, в якому згинуло до ста душ. Кількість жертв велика.

Хроніка.

З Великої України.

— Трьохмісячник укр. культури проходить м'яло. В Полтаві це «Комуніст» поясняє тим, що трьохмісячнику мало уділяється уваги культурно освітніми установами («Ком.» ч. 190 з 20. VIII).

— Виставку гаптування відкрито в Києві 20 серпня в Сільсько-Господарському Музеї («Пр. Пр.» ч. 189 з 20. VIII).

— Хор інституту ім. Лисенка дає концерти по Україні. З Ніжина хор переїхав до Черкас, а потім до Соснівки («Пр. Пр.» ч. 191 з 22. VIII).

— Високі школи будуть пустувати. Робітники вчитися не хочуть. Хто хоче вчитися, тим дорога до школи закрита. — Народній комісаріят освіти сов. України збентежений тим, що робітники не йдуть на високі школи. Навіть до індустріальних інститутів та технікумів не поступає вступних заяв. Особливо мало заяв на педагогічних вищих школах. В порівнянні з минулим роком прохань поступило втричі менше.

— Харківський ІНО мусів прийняти 720 чол., а заяв поступило тільки 124. До Сільсько-Господарчого Інституту на 140 місць подано тільки 30 заяв («Ізв.» ч. 192 з 22. VIII).

— В Одесі прийом до високих шкіл мав закінчитися 10 серпня, але заяв так мало, що рішено прийом продовжувати («Ком.» ч. 188 з 17. VIII).

— Що ж торкається селян, то крім того, що не кожний селянин може вступити до високої школи, ще й тим, що могли б вступити, стають на дорозі різні перешкоди. Так «Комуніст» ч. 188 з 17. VIII пише, що траплялися такі випадки: приїде на іспити селянський хлопець, а іспити відкладено на 10-12 день, проїсть свої останні копійки й, не можучи дочекатися іспитів, вертається додому.

— Розкопки в Ольвії. Експедиція Укрнауки на чолі з проф. Дложевським, за участю представників різних наукових закладів Одеси, а також Москви й Ленінграду, закінчила розкопки в цьому році в Ольвії, у селі Парутіно, — 40 кілометрів від Миколаєва. Знахідки цього року мають велике наукове значіння. Знайшли старовинну-металообробну майстерню з горнами та великою кількістю залізних печей. Ця майстерня відноситься до 3-4 століття до нашої ери. Крім того розкопано руїни одної з вулиць Ольвії з рештками будівель («Ком.» ч. 85 з 14. VIII).

— Датський професор вивчає знахідки в Ольвії. До Одеси приїхав представник датського національного археологічного музею у Копенгазі проф. Розенберґ для вивчення знахідок, що їх відкрито під час розкопок у с. Усатові біля Хаджибеївського лиману. Тут знайдено рештки культури 3-4 тисячоліття до нашої ери, причому вони подібні до знахідок під час розкопок в Данії («Ком.» ч. 185 з 14. VIII).

— Американський вчений у Києві. До Київ.

прибув й взяв участь у наукових засіданнях проф. філадельфійського університету — ботанік Зейфриту («Пр. Пр.» ч. 192 з 23. VII).

— Відзначення 65 роковин з дня народження М. Коцюбинського. Окружний Харківський комітет у справі увічнення пам'яті Коцюбинського ухвалив низку заходів, як відзначити у Харкові 65 роковини з дня народження письменника, які припадають на 18 вересня. Вирішено замовити скульпторові Новосельському бюст Коцюбинського й поставити його в профспілковому саді. Ухвалено також виготовити 500 погруддів письменника ціною в 10-15 карб., що їх розповсюджуватимуть по підприємствах, установах, клубах і т. и. та 1000 невеликих настільних бюстів по 1 карб. Утворюється 5 стипендій імені письменника в Харківських школах. Комітет звернувся до міської ради з проханням перейменувати Госпітальну вулицю на вулицю Коцюбинського. Ухвалено також збільшити продаж спеціальних марок на фонд збудування пам'ятника Коцюбинському. До дня роковин намічено видати літературний альманах українських письменників, присвячений Коцюбинському та популярну брошуру про життя й творчість письменника. У день роковин вирішено відрядити 2 делегації — до Винниці, де письменник народився, та до Чернігова, де він працював і вмер. У день роковин по всіх кіно Харківка покажуть також фільм «Навздогін за долею», за повістю Коцюбинського «Дорогою ціною» («Ком.» ч. 178 з 6. VIII).

— Всесоюзний конкурс на пам'ятник Коцюбинському. Центральна комісія для увічнення пам'яті М. Коцюбинського затвердила умови всесоюзного конкурсу на проєкт будинку-пам'ятника письменникові. Будинок ухвалено збудувати у Винниці й використати його для бібліотеки з аудиторією. Будинок має бути також монументальним пам'ятником. Ідея пам'ятника —

— Коцюбинський — громадянин, художник. Крім того пам'ятник має виявляти риси революційності. Призначено три премії за кращі проєкти — 1000, 500 і 300 карб. За опрацювання ухваленого проєкту автор лістане ще 1000 кар. Прокрети мусять бути надіслані до 1 листопаду ц. р. Жюрі конкурсу під головуванням Скрипника складається з архітекторів, письменників, художників і істориків. («Ком.» ч. 182 з 10. VIII).

— Жидівський державний театр відкрив сезон в Харкові. Через 5 місяців театр переїде до Одеси. («Пр. Пр.» ч. 190 з 21. VIII).

— Совітська опіка. Завдяки зусиллям совітської влади за останні 3 роки на фабриці й заводі влаштовано десятки тисяч жидів. За 4 роки на землю переселено 25.000 жидівських родин — коло 100.000 осіб. На поміч жидівським колоністам останніми часами ОЗЕТ випустило на Україні другу лотерею із 140.000 квитків на 70.000 карб. («Пр. Пр.» ч. 192 з 23. VIII).

— Ще одна жидівська сільрада. Центр. Комітет нац. меншостей ухвалив подбати, щоб у Чонгарах на Мелітопольщині було утворено жидівську сільську раду, бо там є «чимало переселенців жидів» («Ком.» ч. 189 з 20. VII).

— Закривають церкви. Харківський окривкомком ухвалив закрити церкви в с. Краснокутському, с. Олександрівці, Писарівського району і в м. Мерчику, Люботинського району («Ком.» ч. 188 з 18. VIII).

— Антисемітизм. — Окружний суд в Проскуріві за судив на 2 роки позбавлення волі з забороною посідати керівничі посади протягом 2 років після відбуття кари завідуючого Кошаринського радгоспу за те, що він надісланих до радгоспу на роботу жидів прогнав із словами «мені вас не треба, ідіть торгувати». («Ком.» ч. 189 з 18. VIII).

— Луганський суд засудив вчительку с. Чернухіно-Карач до 1 року в'язниці умовно із забороною на протязі 5 років працювати в освітніх установах за те, що переслідувала вчительку тієї ж школи — жидівку («Ком.» ч. 188 з 17. VIII)

— За прояви антисемітизму робітника Дарницького комбінату Укрм'ясотресту — Дерлеменка засуджено на ув'язнення («Пр.» ч. 192 з 23. VIII).

З життя укр. еміграції.

У Франції

— З життя Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. За минулі літні місяці Рада Бібліотеки упорядила зібрання й виклади, про які згадувалося своєчасно в «Тризубі».

З преси почали надходити: 47) Нові Шляхи (Львів), 48) Шляхом Незалежності, (Варшава), 49) Незалежна Україна (Швейцарія).

Книжки та різні друковані матеріали одержано від таких осіб: п. Собко (Париж), Літературний Гурток «Думка» (Париж), Др. М. П. Левицький (Луцьк), сотн. М. Забелло (Царьгород), В. Прокопович (Париж), Спілка Українських Інвалідів у Польщі (Каліш), Тр. Соляник (Париж), С. Качура (Париж), Культурно-Освітній відділ Укр. Центрального Комітету в Польщі (Варшава), П. Сулятицький (Варшава), Колтоновський (Нови Сад, Югославія), Ред. «Тризуба», інж. М. Шумицький (Париж), родина Токаржевських-Кашаревич (Париж).

Від пп. представників Бібліотеки: а) Т-во Прихильників книги у Празі надслало, книжні дари від Студентської Громади при Укр. Педагог. Інституті ім. М. Драгоманова, від проф. С. Сірополка та д-ра Єп. Камінського; б) П. Калужний з Ковля; в) Євг. Онацький з Риму; г) Полк. В. Савченко з Калішу, від проф. В. Андрієвського, сотн. Баліцького, сотн. Германа, сотн. Горячка, пор. Будкевича, полк. Савченка та збірка

часописів від пп. Баліцького й Кривошія; Г) п. І. Шпілінський з Берліну надіслав кілька копій цікавих малюнків Перекопу, Трахтемирова, Кафі, найдених ним в архівах Берлінської Державної Бібліотеки; д) Від представника в Подєбрадах п. В. Королева-Старого одержано вже п'яту посилку з дуже цікавими й цінними, як завжди, документами та різними пам'ятками і книгами від осіб: п. Козловського, п. С. Цапа, пані Н. Королевої.

Пані О-Коннор-Вілінська надіслала до Музею кілька цінних пам'яток з життя й діяльності проф. Вілінського, а також 19 стрічок з вінків, покладених на могилу проф. Вілінського від укр. організації в Празі й Подєбрада.

Пожертви грошима одержано від п. М. Шульгина — 15 фр., Г. Гулі — 13 фр., представника Б-ки в Ліоні п. Левартовського — 55 фр., дохід з продажу карток, представника в Омекурі п. Черкаського — 15 фр., також з продажу карток, від Громади в Ліоні (додатково до раніш надісланих) 10 фр. Разом 108 фр.

Від ліквідованого в Подєбрадах Комітета внашування пам'яті С. Петлюри одержано два пакунки справ та діловодства Комітета.

Число відвідувачів читальні з огляду на літні місяці трохи зменшилося, Все ж за липень-серпень було таки відвідувань 83.

— В Головній Еміграційній Раді. Головна Еміграційна Рада на двох своїх засіданнях 14-VII. 29 і 28-VII. обміркувала і вирішила цілий шерев справ, головними з них суть такі: 1) З огляду на відмовлення від членства в Раді п. М. Шумицького, запрошено на його місце заступника — ген. О. Удовиченка.

2) Затверджено назву Ген. Ради по-французьки. Haut Conseil des Emigrés Ukrainiens.

3) Приступлено до друку протоколів Конференції, статуту і докладів на конференції.

4) Постановлено видати брошуру проф. Шульгина «Лист до Д-ра Нансена»

5) Вироблено плани ближчої діяльності, що полягає в праці в Лізі Націй, розвиненню допомоги при розшуках праці, розвиненню видавничої діяльності, створенню спеціальних комісій, особливо лекційної і правничої.

6) Вирішено вжити заходи для придбання на осіні засідання Ради при Висок. Комісарі Ліги Націй всіх трьох представників українських організацій, що мають на те право, а саме від Ген. Ради Союзу у Франції, від У. Ц. К. у Варшаві і віз Допом. К-ту в Румунії.

7) Прийнято план тимчасового бюджету, який мають організації покрити пропорційно.

8) Вирішено в принципі видати брошуру з відомостями про Конференцію 25-26-VI-29 і про завдання роботи Гол. Емігр. Ради і об'єднаної Еміграції.

9) Видано комунікат в справі формальностей при зверненнях в випадках законтрактування роботи (Видрук. в «Тризубі»).

10) Вирішено звернутися до всіх організацій, не представлених на Конференції 25-26-VI 1929 і які заявили бажання приєднатися до Загального Союзу, з закликом творити там, де їх не має, красиві організації з тим, щоб вони вже приєднувалися до Союзу, а там де є, щоб приставали до існуючих вже красивих загально-емігр. організацій.

11) Приступлено до вироблення ширшого плану діяльності Г. Р.

12) Обмірковано директиви представництву укр. Еміграції в Раді Високого Комісара на вересневій сесії.

13) Виклопотано у Вис. К-ра Ліги дозвіл вести візування контрактів на працю не через м-ва праці відповідних держав безпосереднє, а через його управління.

14) Констатувала встановлення прямого і ділового контакту представників красивих організацій в Болгарії і Польщі з відповідниками Вис. К-ра в цих країнах.

15) Вирішила повідомити організовану українську еміграцію про своє негативне відношення до переселення в Перу, яке переселення організовують московські ор-

ганізації, затаючи до них часом і мало свідомий український елемент.

16) Постановила видавати по мірі потреби для своїх організацій комунікат про свою роботу.

* * *

Просять приєднати й їхні підписи до тих, що помінилися дати свій південний заробіток на справу української парафії у Франції: Є. Мешківська, Ю. Наглюк, Ст. Мішанинець, Є. Мірович, В. Лего, В. Прокопович. Аналогічні заяви на адресу Вищої Церковної Ради склали такі особи: Г. Цюпак, М. Антоненко, П. Половик, М. Столяренко, Р. Лановенко, Куриленко, К. Хоменко (денний заробіток), Багоцький, І. Шаповал (Шалет) Всього таким чином покищо зголосилося 21 особа.

Бібліографія.

— «Независимый Кавказ». Орган кавказской конфедералистской мысли. № 1. Август. 1929. Париж. Ціна 5 фр.

Українська політична думка з давніх часів взагалі цікавилася Кавказом, а найбільше його політичною силою і відпорністю московському захватництву. В своїй відомій поезії, присвяченій Кавказові і його героїчній боротьбі, Т. Шевченко явився лише виразником давніх стремлень свідомих українців, що ясно бачили, що без Кавказу сильного і об'єднаного трудніше буде порвати той ланцюг, яким Москва зв'язала всі підбиті під її кормигу народи.

В процесі російської революції, коли хodomподій висунулося національне питання і непримиримість Москви, окремі народності ясно бачили небезпеку як роз'єднання Казаку, так і не скоординованості зусиль всіх іногородців, що потім фатально призвела до розбиття всіх по черзі. Іногородський з'їзд у Києві в 1917 році в ідеї був став на правдивий шлях, але на практиці єдність зусиль практично не пішла далеко. Те,

що Кавказ уявляв з себе в 1917 році в малому, цілість «інородців» Росії уявляла з себе в великому. Кожен ставив своє на перше місце і через те програли майже всі, навіть ті, що, ніби, виграли: як Прибалтійські народи, що по суті програли, бо хоч і мають свою незалежність, але загроза цій незалежності висить і висітиме доти, доки вони не стануть на погляд спільности з концентричним протимосковським союзом.

Із згаданого погляду появлення журналу «Независимый Кавказ» є дуже цінним, бо дійсно лише незалежний і сильний своєю єдністю Кавказ може грати і для себе і для других ту роль, яка йому справедливо належиться. В яких формах згадана єдність і сила мають викристалізуватися — судити не нам, лояльним сусідам і вірним співникам Кавказу. Це справа внутрішня самих кавказьких народів. Одно можна лише сказати, що представники течії «Независимый Кавказ», як вони це вказують в передовиці журналу, підходять до справи і гаряче і разом з тим практично-холодно. Вони добре знайомі з труднощами справи об'єднання народів, але вони і ясно собі уявляють глибоку потребу цього об'єднання, яке є умовою бути чи не буття Кавказу і окремих його народів.

«Народи Кавказу на місцях ду-

же добре зрозуміли на своїй спині все значіння і всю користь конфедеративного ладу на Кавказі.» Але важливо не лише зрозуміти щось, а і зрозуміти, як практично справу виправити. Для цього найкращою метою є гідна поступенність: «Наше завдання (кажуть автори журналу) полягає в виконанні особливої підсобної ролі для того, щоб допомагати групам, які борються за свободу і незалежність народів Кавказу, ясніше і більш точно формулювати історичні і ідеологічні основи конфедеративного об'єднання Кавказу».

Отже оскільки всі зусилля нової течії політичної думки кавказців направлені на єдність і здобуття, таким чином, політично-міжнародної сили, українські державні елементи, що широко розуміють боротьбу за самостійну Україну, можуть лише гаряче вітати їх і бажати, щоб момент консолідації Кавказу настав якомога швидче і якомога повніше.

Ми певні, що кавказькі народи з таким самим геройством зуміють побороти свої політичні труднощі, як вони боролися збройно за свою незалежність.

Українці будуть за цим процесом слідкувати з пильною зацікавленістю і з великою неослабною симпатією, як ніби за справою свого власного визволення.

З м і с т

— Париж, неділя, 8 вересня 1929 року — ст. 1. *** — ст. 3. Ол. Ш у л ь г и н. В альбом «націоналістам», 1. — ст. 4. І. З а т а ш а н с ь к и й. Паралелі і контрасти — ст. 10. «Україна й Сибір» — ст. 11. — Б о г д а н К р о м а л ь. Лист із Женеві — ст. 13. Б. Ц и б у л ь с ь к и й. Націоналісти заворушилися — ст. 16. O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 19. З преси — ст. 22. З широкого світу — ст. 26. Хроніка. З Великої України — ст. 27. З життя укр. еміграції — у Франції — ст. 29. Бібліографія — ст. 30.

БІБЛІОТЕКА ІМЕНІ С. ПЕТЛЮРИ

відкрита: в середу від 6-9 год., в суботу від 4-9 год. і в неділю від 1-5 год.
Випозичання книжок. Абонемент — 5 фр. місяшно. Висилка на провінцію коштом абонента.

Адреса: 11, Square de Port Royal (15, Rue de la Santé) 1-ий поверх — наліво.

С п о л у ч е н н я: metro Glaciere або St. Jacques. Автобуси: U, U-bis спиняються проти Rue de la Santé, AR проти Rue St. Jacques. Трамвай 91. Недалеко проходять трамваї 47, 82, 83, 84, 85 (вставати на Avenue des Gobelins) та 8 й 86 (вставати на Observatoire).

Правила випозичання книг.

1. Книжки видаються лише під грошеву безпеку; одна книга — 25 фр., дві книги — 40 фр., три — 55 фр. і т. д.

П р и м і т к а: Раритети й рукописи не видаються, а за цінні книжки додаткова безпека залежно від книги.

2. Місячна абонементна платія 5 фр. за одну книгу. Абонементи на кілька доб. по 20 сант. за добу.

3. На провінцію книжки висилаються поштою рекомендованими пачками й повертаються так само, коштом абонента. Гроші на пересилку висилаються наперед.

4. Книжки видаються на два тижні в Парижі й на три тижні на провінцію.

5. Нові книжки й журнали видаються в Парижі на сім день, а на провінцію — 10.

6. За передержання книг, в разі не буде заявлено про продовження, нараховується пеня по 10 сант. за день, а після місяця — по 20 сант. Після 6 тижнів книжка вважається втраченою. Пеня списується з безпеки або платиться готівкою. За нові книги й журнали пеня подвійна.

7. За кожне зіпсуття книги (порвана оправа, написи, вирвані листки, загублені малюнки і т. д.) абонемент платить повну вартість книги, яка лишається все ж власністю бібліотеки.

8. Газети видаються як і книги, три числа газети рахується за одну книгу.

9. Безпека не взята шість місяців після скінчення абонементу лишається яко дар Бібліотечі.

10. Книжки для науково-літературної праці для вчених і чужинців можуть видаватися без безпеки й даремно за рекомендацією члена Ради Б-ки.

Р а д а Б і б л і о т е к и.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau; Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boite post. № 15. Paris XIII.
— Комітет. Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.
